

Dag Øistein Endsjø
Professor i religionsvitenskap
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
P.b. 1010 Blindern
0315 Oslo
d.o.endsjo@hf.uio.no
99043311

Oslo 10. oktober 2021

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Norsk vegansamfunn
Thorstein Treholts veg 59
2760 Brandbu

Bemerkninger om menneskerettslige perspektiver vedrørende Norsk vegansamfunns status som formelt anerkjent livssynssamfunn

Gjennom sin ratifisering av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, er norske myndigheter forpliktet til å forholde seg til den gjeldende forståelsen av denne innenfor det europeiske menneskerettighetsregimet. Denne konvensjonen er også norsk lov ved at den er inkorporert i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) og noe som har forrang foran alle andre lover, hvis det skulle være motstrid. I den sammenheng blir det aktuelt å se Statsforvalteren i Agders avslag på søknad fra Norsk veganssamfunn om formell anerkjennelse som livssynssamfunn, i lyset av relevant praksis i det europeiske menneskerettighetsregimet.

Veganisme som livssyn

Som Den europeiske menneskerettighetskommissjonen slo fast i *W. v. Storbritannia og Nord-Irland* (18187/91), 10.2.1993, kommer veganisme fullt inn under trosfrihetens beskyttelse i artikkel 9 i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

Kommisjonen finner at den veganske overbevisningen med hensyn til animalske produkter faller innenfor virkeområdet for artikkel 9 nr. 1 (artikkel 9-1) i konvensjonen. (The Commission finds that the Vegan convictions with regard to animal products fall within the scope of Article 9 para. 1 (Art. 9-1) of the Convention.)

Når Statsforvalteren i Agder nekter å anerkjenne Norsk vegansamfunn som et livssynssamfunn, synes de dermed å fremme en skjønnsmessig vurdering av veganisme som overbevisning som fremstår som strammere ut fra hva vedkommer deres rettigheter, enn hva det europeiske menneskerettighetsregimet legger opp til. Det virker også som om Statsforvalteren kun legger en svært restriktiv forståelse av trossamfunnsloven til grunn, uten å trekke inn den gjeldende menneskerettslige forståelse som har forrang over norsk lov.

Prinsippet om likebehandling

Ut fra at veganisme altså dekkes av menneskerettighetenes beskyttelse av tros- og religionsfriheten, kan man også se til Den europeiske menneskerettighetskommissjonens beslutning i saken *Union des Athées v. Frankrike* (14635/89), 6.7.1994, der Frankrike ble pålagt å likebehandle et livssynssamfunn for ateister med anerkjente trossamfunn i henhold til forsamlingsfriheten og forbudet mot diskriminering (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 11 og 14). Som kommisjonen påpekte i § 79:

Kommisjonen bemerker at saksøkerens [Union des Athées] mål i realiteten er å samle alle de som anser Gud som en myte. Den innrømmer at en slik holdning ved første øyekast ikke ser ut til å kvalifisere den i sin art som et trossamfunn. ... For kommisjonen synes det filosofiske innholdet, selv om det er fundamentalt forskjellig i begge tilfeller, imidlertid ikke å være et argument tilstrekkelig til å skille ateisme fra et trossamfunn i klassisk forstand og tjene som grunnlag for en annen juridisk status. (La Commission note en effet que la requérante a pour objectif le regroupement de tous ceux qui considèrent Dieu comme un mythe. Elle admet que pareille attitude ne semble pas, de prime abord, de nature à la qualifier comme une association culturelle. ... Ainsi, pour la Commission, la teneur philosophique, certes fondamentalement différente dans l'un et l'autre cas, ne semble pas un argument suffisant pour distinguer l'athéisme d'un culte religieux au sens classique et servir de fondement à un statut juridique aussi différent.)

Norsk vegansamfunn synes å ha blitt gjenstand for et tilsvarende diskriminerende vedtak, ut fra hvordan det er vanskelig å se annet enn at Statsforvalteren ikke kommer med en saklig begrunnelse for hvordan Norsk vegansamfunn ikke godtas som livssynssamfunn på samme måte som Humanistene, Human-Etisk Forbund og Ateistene.

Skjønnsmessig forståelse

Når Statsforvalteren erklærer at «Vi kan heller ikke se at samfunnet <har et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål>, noe som vil kjennetegne et livssynssamfunn,» representerer dette altså en svært skjønnspregert fortolkning av et livssynssamfunn der hensynet til alt liv preger nettopp de fleste aspekter av etikken og forståelsen av menneskets plass i alle deler av tilværelsen. I denne sammenhengen kan det slik også være relevant å se til Den europeiske menneskerettighetsdomstolens dom i saken Manoussakis o.a. v. Hellas (18748/91), 26.9.1996, § 47:

Retten til religionsfrihet ... utelukker ethvert skjønn fra statens side i å bestemme hvorvidt en religiøs tro eller måten å uttrykke slik tro på, er legitim. (The right to freedom of religion as guaranteed under the Convention excludes any discretion on the part of the State to determine whether religious beliefs or the means used to express such beliefs are legitimate.)

Ut fra denne beslutningen om hvordan statene må forstå religiøs tro, kan det synes som tilsvarende inkompatibelt med gjeldende menneskerettigheter at Statsforvalteren legger sitt eget skjønn til grunn for ikke å anerkjenne veganisme som livssyn i strid med praksis i det europeiske menneskerettighetsregimet. Dette vedrører både Statsforvalterens forståelse av Norsk vegansamfunns livssynstreff og avvisning av at veganisme representerer et «sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål.» Dette er også problematisk utfra hvordan enkelte av medlemmene av Norsk vegansamfunn ønsker at samfunnet skal ha anledning til å utforme anerkjente vielses- og bisettelsesseremonier, noe som speiler noe av det mest grunnleggende i et menneskes liv.

Prinsippet om økonomisk likestilling

En stat er ikke generelt forpliktet ut fra menneskerettighetene til å anerkjenne tros- og livssynssamfunn i en sammenheng der dette fører til økonomisk særtiltak som finansiell støtte eller skattefritak. Når en stat først velger å gjøre dette, er det derimot forpliktet i å størst mulig grad likestille ulike tros- og livssynssamfunn i den grad disse er å forstå å representere religion og livssyn i henhold til gjeldende menneskerettigheter. Her er det følgelig relevant å se på de to sakene Association des Chevaliers du Lotus d'Or v. Frankrike og Association Culturelle du Temple Pyramide v. Frankrike, der Den europeiske menneskerettighetsdomstolen dømte franske myndigheter for brudd

på trosfriheten (EMK artikkel 9) til disse to trossamfunnene, idet de hadde nektet å anerkjenne den som trossamfunn med hva dette innebar av skattefritak. Frankrike ble også dømt til å erstatte økonomisk hva de to trossamfunnene urettmessig hadde måtte betalt inn av skatt fordi staten nekte å godkjenne dem (se Association des Chevaliers du Lotus d'Or v. Frankrike (50615/07) 31.1.2013, §§ 39, 48 og Association Cultuelle du Temple Pyramide v. Frankrike (50471/07) 31.1.2013, §§ 40, 51).

Tilsynelatende strid med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, artikkel 9, 11 og 14

At Statsforvalteren i Agder med grunnlag i det som fremstår som en skjønnsmessig avvisning av den gjeldende menneskerettslige forståelsen av veganisme som et livssyn, så vel som på grunnlag av en ikke-saklig forskjellsbehandling sammenlignet med andre livssyn, avslår å formelt anerkjenne Norsk vegansamfunn som et livssynssamfunn, synes slik å representere et brudd på Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, mer bestemt artikkel 9 og dens beskyttelse av tanke-, samvittighets- og religionsfrihet og artikkel 11 og dens beskyttelse av forsamlingsfriheten, både alene og i kombinasjon med forbudet mot diskriminering i artikkel 14.

Vennlig hilsen

Dag Øistein Endsjø (sign.)

Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Postadr.: Postboks 1010 Blindern, 0315
OSLO
Kontoradr.: Niels Henrik Abels vei 36

Telefon: 22 85 59 43
Telefaks: 22 85 48 28
Henvendelser@ikos.uio.no
www.hf.uio.no/ikos/
Org.nr.: 971 035 854